

การออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้
สำหรับเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา

The Design of Learning Activities to Facilitate a Transition
from Kindergarten to Elementary School

Received: May 25, 2022

Revised: August 12, 2022

Accepted: August 30, 2022

ศศิธร रणะบุตร*

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษาลำปาง

Sasithorn Ranabut

Suan Dusit University Lampang

* Corresponding author, E-mail: Sranabut@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณภาพของการจัดการเรียนรู้มาจากความสามารถในการออกแบบกิจกรรมของผู้สอน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยองค์ความรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ หลักการทางทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ การวางแผนกระบวนการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ตั้งการกำหนดจุดประสงค์ วิธีการดำเนินกิจกรรม การสรุปความรู้ รวมถึงการผลิตและการใช้สื่อ โดยมุ่งหวังผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความหมายและความสำคัญของการออกแบบกิจกรรม จุดมุ่งหมายของการออกแบบกิจกรรม หลักการและแนวทางการออกแบบกิจกรรม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ และนำเสนอแนวปฏิบัติกิจกรรมออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา อันจะเป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมในการสนับสนุนและการช่วยเหลือที่เหมาะสมจากครูพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทางการเรียนรู้ต่อไป

คำสำคัญ: การออกแบบกิจกรรม / การสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ / เด็กปฐมวัย

Abstract

The quality of learning outcomes is influenced by teachers' ability in learning activity design that associates with background knowledge, learning management theoretical background, learning process planning, including setting learning objective, teaching method, wrap up activity and teaching material in order to achieve expected learning outcomes. The purposes of this article are to clarify the definition, significance, goal, theories and practices in learning transition from kindergarten year to elementary school year. Besides, the proposed learning transition practices' design is presented for parent, teachers as well as other educators that would be facilitative and supportive to learning achievement of children's early educational experience.

Keywords: Activity design / Learning Transition / Early Childhood

บทนำ

รอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษาเป็นก้าวที่สำคัญกับเด็กหากเด็กสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้แล้วเด็กจะสามารถเรียนรู้และและมี พัฒนาการก้าวหน้าใน ท ำ ง ตรงกันข้าม หากเด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในช่วงรอยเชื่อมต่อการปรับตัวไม่ได้ อาจกลายเป็นอุปสรรคประการสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา และเพื่อที่จะสามารถ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้เด็กในการปรับตัวและก้าวผ่านช่วงรอยเชื่อมต่อนี้ได้อย่างราบรื่น การทำ ความเข้าใจรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษานี้ ครูและผู้เกี่ยวข้องกับเด็กต้องเข้าใจตัวตน ของเด็กตลอดจนธรรมชาติและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และความพร้อมของเด็ก

การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถดังกล่าว ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการ จัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ต้นตอต้องเกิดจากการวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีแบบแผนที่ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนถึงการเลือกใช้เทคนิค การเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้สอนที่มีความสามารถในออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จะเห็นแนวทางและหาวิธีการ ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าและความหมายต่อชีวิต สามารถสร้างรอย เชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กให้มีความพร้อมต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ กำหนด และการที่จะพัฒนาครูให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการออกแบบการจัดการที่ดีได้นั้น จำเป็นต้องม ี การพัฒนาครูให้มีความสามารถดังกล่าว ดังที่ พิณสุดา สิริธรรังศรี (2557) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับ และพัฒนาครูของในต่างประเทศด้านการพัฒนาครู สรุปได้ว่า ครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้ าน การพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และธรรมชาติของ ผู้เรียน และพัฒนาทักษะการออกแบบการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning ดังนั้น การออกแบบกิจกรรม จึงถือเป็นทักษะสำคัญที่ครูควรมี เนื่องจากเป็นทักษะที่แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพ ความรู้ความสามารถ และ ความตั้งใจในการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน การออกแบบกิจกรรม มีหลากหลายรูปแบบและแนวคิดที่สามารถ เลือกใช้ได้และนำมาบูรณาการผสมผสาน สะท้อนแนวคิดสู่การออกแบบกิจกรรม อันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินกิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้ การวางแผนเรื่องสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ซึ่ง

กระบวนการดังกล่าวครูควรมีคุณลักษณะเชิงวิชาการ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการ

เนื้อหา

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกระบวนการทำงานของผู้สอนที่มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องอาศัยและใช้ความรู้ในด้านศาสตร์การสอน เนื้อหาสาระการเรียนรู้และการประเมินผล โดยนำความรู้เหล่านี้มาใช้อย่างบูรณาการโดยอาศัยความร่วมมือ มาออกแบบกิจกรรมให้ตีมีคุณภาพ โดยผู้เขียนขอแนะนำเสนอรายละเอียดของเนื้อเรื่องที่ต้องเรียนรู้ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการออกแบบกิจกรรม

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นคำที่ประกอบด้วยคำสำคัญ 2 คำ คือ “การออกแบบ” และ “กิจกรรมการเรียนรู้” ซึ่ง คำว่า การออกแบบ (design) เป็นคำที่มีการใช้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นการคิดการวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการที่ดำเนินการก่อนการพัฒนาหรือสร้างบางสิ่งบางอย่าง หรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การออกแบบที่อยู่อาศัย การออกแบบเสื้อผ้า การออกแบบเครื่องประดับ เป็นต้น ส่วนคำว่า กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Management) คือ การปฏิบัติต่างๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ เป็นวิธีการหรือกิจกรรมที่ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นเมื่อนำคำว่า การออกแบบและ กิจกรรมการเรียนรู้มารวมกัน เป็นคำว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (instructional Learning design) จึงอาจหมายถึง การคิด การวางแผนทางอย่างเป็นระบบ กระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างสิ่งใหม่ในการปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นนักศึกษาด้านการออกแบบการเรียนรู้ยังได้ให้ความหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กระบวนการวางแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องการการศึกษา โดยตอบคำถามให้ได้ว่าจะสอนอะไรและสอนอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมาย และจะทราบได้ อย่างไรว่าบรรลุเป้าหมายแล้ว (Dick & Carey, 1985) เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการนำหลักการเรียนรู้และหลักการสอนไปวางแผนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การเรียนรู้และการจัดกิจกรรม (Smith & Ragan, 1999) รวมถึงการนำหลักการเรียนรู้ไปออกแบบเหตุการณ์ ที่ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นอย่างมีเป้าหมายชัดเจนหรือที่เรียกว่า การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง (Gagné, Wager, Golas, & Keller, 2005) โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นกระบวนการที่เป็นระบบที่นำมาใช้ในการศึกษาความต้องการของผู้เรียนและปัญหาการเรียนจัดการเรียนรู้เพื่อแสวงหาแนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหาการจัดการเรียน ซึ่งอาจเป็นการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่หรือสร้างสิ่งใหม่โดยนำหลักการเรียนรู้และหลักการสอนมาใช้ในการดำเนินการ เป้าหมายของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้คือ การพัฒนาประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสำคัญเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนต้องอาศัยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีมีคุณภาพเพื่อนำไปสู่การเขียนแผนการจัดการเรียนจึงจะสามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุคคลดังนี้

- 1) ครูหรือผู้สอน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรู้ ความสามารถ ในการประยุกต์และบูรณาการความรู้ ทักษะ

เจตคติ และประสบการณ์ มากำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและบริบทของผู้เรียน เป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติงานสอนที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ด้านเนื้อหาวิชาที่สอนวิชาชีพครู ทักษะการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหา สู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เมื่อครูได้ทำการออกแบบการจัดกิจกรรมแล้วก็สามารถนำสู่การเขียนแผนเพื่อกำหนดขั้นตอนและกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) ผู้เรียน เป็นการช่วยผู้เรียนได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และเกิด ประสิทธิภาพต่อผู้เรียนมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนเพราะได้เรียนจากกิจกรรมที่สอดคล้อง กับพัฒนาการ ความสนใจ และความถนัดมากขึ้น

จากความหมายและความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ถือเป็นกิจกรรมสำคัญของครู ที่ต้องใช้ทั้งความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน การจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีสำคัญ การผลิตและการใช้สื่อ ทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทักษะการคิด วิเคราะห์สังเคราะห์ สร้างสรรค์ หรือแนวคิดเชิงออกแบบ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อต่าง ๆ เป็นต้น และประสบการณ์การสอนที่ช่วยให้ครูรู้ว่ากิจกรรม สื่อ เครื่องมือวัดผลที่ใช้ได้ผลหรือไม่ การออกแบบจัดกิจกรรมจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ของครูเหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียน บริบท และจุดประสงค์การเรียนรู้มากขึ้น จะเห็นว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความสำคัญมาก ดังที่ริชี่ เคลน และเทรซี (Richey, Klein, & Tracy, 2011) กล่าวว่า การออกแบบการเรียนการสอนได้กลายเป็นวิชาชีพหนึ่ง เช่นเดียวกับที่เป็นศาสตร์การศึกษาสาขาหนึ่ง ในฐานะของวิชาชีพการออกแบบการเรียนการสอน ผู้ที่ประกอบวิชาชีพนี้จะต้องมีความชำนาญ ในการทำงานหรือมีสมรรถนะของวิชาชีพที่ระบุไว้ชัดเจน ในฐานะเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อาศัยการวิจัยและทฤษฎีเป็นฐานในการสร้างความรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ธนพรพรรณ กิตติสุวรรณกุลและคณะ (2560 : 50) ที่ทำการศึกษารวบรวมความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะครูกับผู้อำนวยการและครู พบว่าสมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ บุศรินทร์ ใจวังโลก และคณะ (2561: 482) ที่ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งความต้องการจำเป็นในด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นด้านจัดทำแผนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบโดยบูรณาการอย่างสอดคล้องเชื่อมโยงกันมากที่สุด โดยครูครูผู้สอนจำเป็นจะต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการต่างๆ เป็นอย่างดี

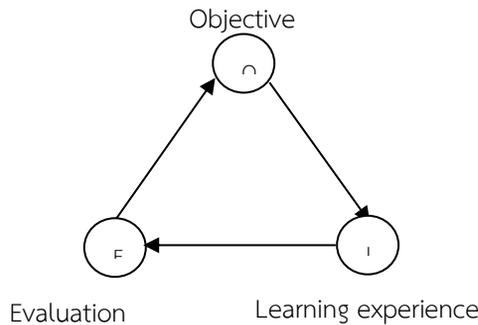
2. จุดมุ่งหมายของการออกแบบกิจกรรม

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเป็นการวางแผนในการจัดองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ที่ยึดถือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหา สื่อวัสดุ กิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียน ความก้าวหน้าของศาสตร์ สื่อ และบริบทของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด อีกทั้งเพื่อพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายและมาตรฐานสากลที่ยอมรับได้ รวมถึงเพื่อยกระดับความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอนไปสู่มาตรฐานทางด้านการจัดการเรียนรู้ที่องค์กรวิชาชีพได้กำหนด

3. หลักการและแนวทางการออกแบบกิจกรรม

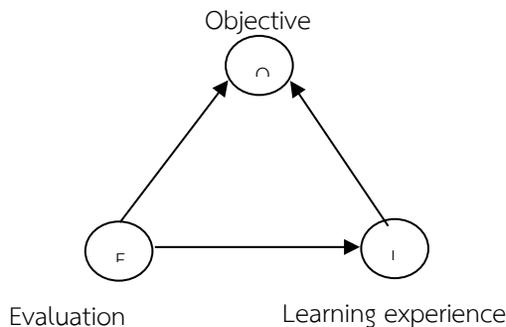
จากการศึกษาหลักการและแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีหลักการและแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ดังนี้

3.1 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล เป็นการกำหนดองค์ประกอบตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1956) ที่ใช้กันมาเป็นเวลานาน ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผล กระบวนการออกแบบการเรียนการสอนนี้เป็นที่นิยมนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยสามารถอธิบายได้ตามภาพที่ 1

ภาพประกอบ 1 กระบวนการออกแบบการเรียนการสอนของรูปแบบไทเลอร์ (Tyler's model)
 ที่มา : พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2552

3.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบย้อนกลับ วิกกิ้นและไทท์ (Wiggins & Tighe, 1998) เป็นผู้นำเสนอแนวคิดนี้ โดยมีมุมมองว่า การจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลที่ต้องการนั้น ควรได้กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ พฤติกรรม/ชิ้นงานของผู้เรียน แนวทางวิธีการเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลก่อนการออกแบบกิจกรรมและขั้นตอนการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แสดงพฤติกรรม หรือทำชิ้นงานที่คาดหวังได้ แนวทางนี้มี 3 ขั้นตอน หลักคือ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดหลักฐานการเรียนรู้ และการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้แนวคิดแบบนักประเมินผลที่คำนึงถึงผลงานหรือชิ้นงานที่ใช้เป็นหลักฐานในการประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สร้างผลงานหรือชิ้นงาน ดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพประกอบ 2 กระบวนการออกแบบการเรียนการสอนแบบย้อนกลับ (Backward Design)
 ที่มา : พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2552

3.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แนวทางเชิงระบบ เป็นการออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลที่เกิดขึ้น มักใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนในระบบกว้าง (macro) สำหรับปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ผู้เรียน หลักสูตร ผู้สอน สถานที่ สื่อ เป็นต้น กระบวนการเป็นขั้นตอนการ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ส่วนผลที่เกิดขึ้นเป็นรูปแบบวิธีการหรือกิจกรรมการ จัดการเรียนรู้ (Dick & Carrey, 1996)

จากแนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ข้างต้น ผู้สอนควรมียึดหลักการสำคัญ คือ การคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะหรือเจตคติที่ต้องการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนครอบคลุมโดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ เช่น เวลา สถานที่ ความสนใจของผู้เรียน สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ การนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ โดยควรออกแบบกิจกรรมเชิงรูปธรรม ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและได้รับประสบการณ์ตรงเพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนมากที่สุด อีกทั้งควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำท่าย สนุกสนาน อิสระ ผ่อนคลาย รวมถึงการนำบทสะท้อนและข้อค้นพบจากการนำไปใช้มาปรับปรุงการออกแบบครั้งต่อ ๆ ไป

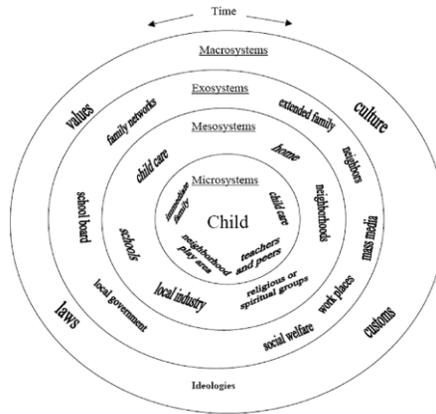
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา

การเปลี่ยนแปลงจากระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นประถมศึกษาเป็นช่วงเวลาที่สำคัญกับชีวิตของเด็ก เนื่องจากเป็นการเริ่มต้นการศึกษาภาคบังคับ เด็กที่กำลังเข้าสู่โรงเรียน (อายุระหว่าง 5-7 ปี) ยังปรับตัวได้ไม่เต็มที่และต้องเผชิญกับรูปแบบและลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นทางการมากขึ้น เด็กที่เพิ่งเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในระยะยาว การมีรอยเชื่อมต่อการเรียนของช่วงวัยสำคัญดังกล่าวนี้จะส่งผลให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการทำงานในอนาคต (กมลทิพย์ นิมคราฐ, 2561) โดยแนวคิดและทฤษฎีสำคัญที่อธิบายโมทัศน์เกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและ ประถมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอีกประการหนึ่ง แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวกับช่วงรอย เชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษาประกอบด้วยแนวคิดตามทฤษฎีวิวัฒธรรมเชิงสังคม (Sociocultural Theory) ของ Lev Vygotsky และแนวคิดตามทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Theory) ของ Urie Bronfenbrenner โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ยศวีร์ สายฟ้า, 2557)

4.1 แนวคิดตามทฤษฎีวิวัฒธรรมเชิงสังคม (Sociocultural Theory) Vygotsky (1978) ได้อธิบายว่าเด็กมีการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและบริบททางวัฒนธรรม Vygotsky มองว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคมโดยรอบเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์แล้ว Vygotsky ได้อธิบายว่าการเรียนรู้ของเด็กนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านกระบวนการที่เรียกว่าการเสริมต่อการเรียนรู้(scaffolding) โดยมากมักจะปรากฏอยู่ในช่วงรอยต่อแห่งการเรียนรู้หรือ the zone of proximal development (ZPD) ซึ่งหมายถึงบริเวณพื้นที่ที่แสดงว่าเด็กยังไม่มีความรู้หรือยังขาดทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอยู่ ถ้าหากเด็กได้รับการเสริมต่อการเรียนรู้หรือการช่วยเหลือสนับสนุน หรือให้คำชี้แนะจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญมากกว่า เด็กจะสามารถเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะนั้นๆ ได้

4.2 แนวคิดตามทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Theory) Bronfenbrenner (1979) นักจิตวิทยาชาวสหรัฐอเมริกา ได้นำเสนอทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยาที่ว่าด้วยเรื่องของหน้าที่สังคมและวัฒนธรรมมี

อิทธิพลต่อพัฒนาการของมนุษย์ทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยาอธิบายว่าการเจริญเติบโตของเด็กเกิดขึ้นได้เป็นผลมาจากบริบทแวดล้อม ดังภาพโมเดลเชิงนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

ภาพประกอบ 3 Bronfenbrenner's ecological model (Bronfenbrenner, 1979)

ที่มา : https://www.researchgate.net/figure/Bronfenbrenners-ecological-model-Bronfenbrenner-1979_fig1_233368229

ทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยาได้อธิบายว่าเด็กมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับกลุ่มบุคคลในระบบจุลภาค ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์แบบสองทางดังนั้นจึงเป็นเครื่องยืนยันว่าบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กในการเรียนรู้และปรับตัวในช่วงรอยเชื่อมต่อควรเป็นหน้าที่ของครอบครัวโรงเรียน ชุมชน และกลุ่มคนที่นับถือศาสนาเดียวกัน ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าทฤษฎีเชิงนิเวศวิทยาได้อธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงรอยเชื่อมต่อและยังใช้เป็นแนวทางให้กับผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนเด็กที่กำลังอยู่ในช่วงรอยเชื่อมต่อได้อีกด้วย

4.4 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลของ Tomlinson (1999, 2001, 2010); Drapeau (2004); Gregory and Chapman (2012) ได้แก่ การจัดการเรียน การสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 3 ด้าน ได้แก่ ความพร้อมต่อการเรียนรู้ ความสนใจ และลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสร้างความแตกต่างในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ ผู้เรียนในด้านเนื้อหา กระบวนการ และผลลัพธ์การเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันในการเรียนรู้ ตลอดจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการวางแผนการสอนและการเรียนรู้

5. แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้

รอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษาเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผ่านระดับชั้นเรียนหนึ่งไปยังระดับชั้นเรียนอีกระดับหนึ่งที่มีธรรมชาติและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึก การปรับตัวและตกอยู่ในสภาวะที่ทำอะไรไม่ถูก จนก่อให้เกิดความกังวลใจ อันเป็นส่วนที่จะกระทบถึงผลการเรียนรู้ ดังนั้นควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจหลักการทฤษฎีเพื่อมากำหนดเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ ซึ่ง The National Center on Quality Teaching and Learning (2014) ได้เสนอรูปแบบของความสัมพันธ์ที่สนับสนุนรอย

เชื่อมต่อไว้ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ของเด็กกับโรงเรียน เพื่อให้เด็กคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเรียนรวมถึงครูคนใหม่ โดยให้ครูประถมโตไปพบเด็กอนุบาลในห้องเรียน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เด็กได้รู้จักกับครูประถม จัดกิจกรรมให้ครูอนุบาลได้พบกับเพื่อครูที่จะต้องพบในอนาคต จัดกิจกรรมให้เด็กอนุบาลได้ฝึกกิจวัตรประจำวันของชั้นประถมศึกษา สร้างความคุ้นเคยเรื่องของชั้นประถมศึกษาผ่านการสนทนาและการเล่าเรื่อง การตั้งคำถามเพื่อช่วยให้เด็กลดความกังวลใจในการเปลี่ยนระดับชั้น 2) ความสัมพันธ์ของครอบครัวกับโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี โดยครูหรือผู้ประสานงานติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กทั้งก่อนเปิดเรียน ช่วงเปิดเรียน รวมถึงการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับรอยเชื่อมต่อในช่วงเวลาการปฐมนิเทศก่อนเปิดเรียน หรือพาเยี่ยมชมรอบ ๆ โรงเรียน จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้แนวทางผู้ปกครองในการส่งเสริมเด็ก และยศวีร สายพา (2557) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวปฏิบัติสำหรับครูประถมศึกษาในการจัดการเรียนรู้ในช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษา ไวดังนี้

1) เรียนรู้และทำความเข้าใจธรรมชาติและตัวตนที่แท้จริงของเด็กที่กำลังอยู่ในช่วงรอยเชื่อมต่อจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดกรอบการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม

2) สร้างความตระหนักและทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะของครูประถมศึกษาผู้มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กในการเรียนรู้และปรับตัวในช่วงรอยเชื่อมต่อได้สำเร็จ มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ให้อยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างรายบุคคล

3) ทำงานเป็นทีมกับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก ประสานงานกับครูระดับอนุบาลเพื่อขอรับข้อมูลของเด็ก ขณะเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาล ประชุมร่วมกับครูอนุบาลเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจเด็กและเป็นการสร้างเครือข่ายและสัมพันธ์ภาพกับครู ผู้ปกครองและครอบครัวของเด็ก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ในช่วงรอยเชื่อมต่อ

4) จัดทำระบบฐานข้อมูลของแต่ละคนโดยละเอียด เพื่อให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสม

5) จัดการเรียนรู้ในลักษณะของโปรแกรมเชื่อมต่อก่อนเปิดภาคเรียนเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับเด็กก่อนเปิดเรียนจัดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้กิจวัตรประจำวันของนักเรียนระดับประถมศึกษาล่วงหน้า

6) พยายามสร้างทัศนคติกับเด็กในการมาโรงเรียนให้เป็นเชิงบวก เช่น ใช้กิจกรรมโฮมรูมในช่วงเช้าเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กประทับใจเมื่อมาโรงเรียน

7) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด self-contained classroom โดยครูประจำชั้นเพียงคนเดียวทำหน้าที่สอนวิชาหลัก ได้แก่ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาและสุขศึกษา ซึ่งครูจะสามารถใช้เวลาเต็มที่กับเด็กในแต่ละวันถือเป็นการอำนวยความสะดวกครูประจำชั้นในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเด็กในชั้นเรียนเป็นรายบุคคลได้เร็วขึ้นและเด็กยังสามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับครูได้เร็วขึ้นอีกด้วย

8) จัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้คล้ายคลึงกับบ้าน (homelike environment) เพื่อทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคย โดยจัดชั้นเรียนให้เป็นมุมต่างๆ เช่น มุมหนังสือ มุมเกมการศึกษา เป็นต้น

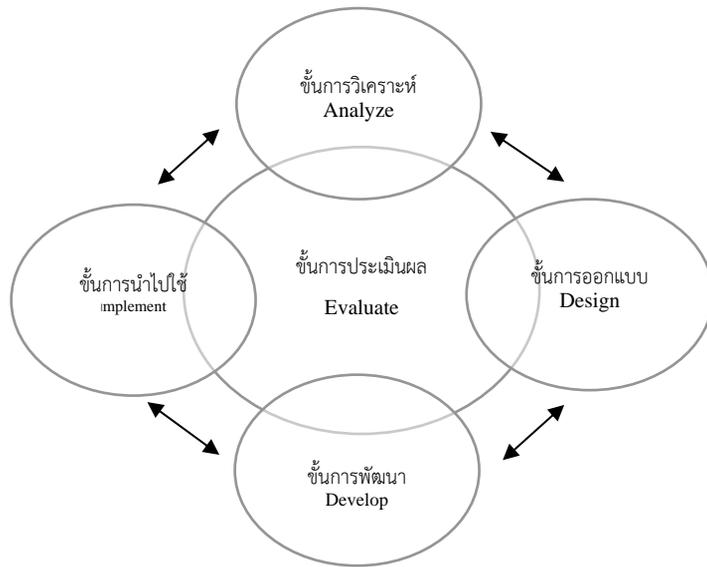
อีกส่วนหนึ่งผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบที่มุ่งเน้นในการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมกระบวนการคิด และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านกิจกรรมหลากหลาย ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการด้าน

คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ปลูกฝังให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความสามารถใช้เทคโนโลยีและภาษาอังกฤษในการสื่อสาร มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข โรงเรียนได้กำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิดและทักษะการคิดทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนดำเนินการภายใต้โครงการห้องเรียนเตรียมประถม เพื่อเป็นแนวทางการเตรียมความพร้อมในการเชื่อมต่อการเรียนรู้จากการศึกษาปฐมวัยสู่ประถมศึกษา ครูและผู้ปกครองทำงานร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการเตรียมให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเกิดทักษะและความรู้พื้นฐานที่สำคัญก่อนก้าวเข้าสู่ระดับประถมศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยและบริบทของสังคมในปัจจุบัน คือ 1) ส่งเสริมทักษะทางภาษาด้านการฟัง พูด อ่านและเขียนโดยการใช้นิทานเป็นฐาน เรียนรู้คำศัพท์ เขียนคำง่าย ๆ ที่มีรูปแบบเป็นทางการมากขึ้น พัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ผ่านเกมการศึกษา เกมฝึกทักษะ ภายใต้ความเข้าใจและความพร้อมของเด็ก 2) เตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ระบบการศึกษา ตัวครู วิธีการเรียนรู้ และชีวิตประจำวันในโรงเรียนของระดับประถมศึกษา ความคาดหวังของผู้ปกครองในเด็กด้านทักษะวิชาการ เรื่องเหล่านี้ต้องอาศัยระยะเวลา อันขึ้นอยู่กับลักษณะและธรรมชาติของเด็กแต่ละคน ปัจจัยสำคัญคือการคอยให้กำลังใจจากบุคคลรอบข้าง และ 3) การจัดการทางอารมณ์ ความสนใจ และสามารถยับยั้งบางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในขณะที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมที่มีความยากและท้าทาย ภายใต้บรรยากาศของ การจำกัดด้วยเวลา อันจะส่งผลต่อความรับผิดชอบในหน้าที่ในงานที่มอบหมาย รวมถึงการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในการเรียน

จะเห็นได้ว่า การออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษาโดยยึดแนวทางการมีส่วนร่วม ซึ่ง Dockett and Perry (2003) กล่าวว่า การสนับสนุนให้เด็กมีช่วงรอยเชื่อมต่อ ระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษาช่วยให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นและมีทักษะทางสังคมที่ดีมากขึ้นด้วย ครูและพ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเด็กในก้าวอย่างที่สำคัญนี้ ดังนั้นครูผู้สอนทั้งระดับอนุบาลและระดับชั้นประถมศึกษาควรทำงานร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เช่นในระดับอนุบาลเน้นกิจกรรมเตรียมความพร้อมลดช่องว่างการเรียนรู้ ครูระดับประถมศึกษา การศึกษาทั้งสองระดับนี้ล้วนมีหน้าที่ในการสนับสนุนเด็กที่กำลังอยู่ในช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างชั้นเรียนอนุบาลและประถมศึกษา

6. แนวปฏิบัติการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา

จากแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ที่กล่าวไปข้างต้นสามารถนำข้อมูลมาเป็นแนวปฏิบัติในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา ในครั้งนี้เขียนขอเสนอการประยุกต์ใช้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบแอดดี (ADDIE model) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แนวทางเชิงระบบรูปแบบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบแอดดี ประกอบด้วยกิจกรรมในการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analyze) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implement) และการประเมินผล (Evaluate) ซึ่งปรากฏดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบแอดดี (The ADDIE model)

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ (Analyze) เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการออกแบบการเรียนรู้ ผู้ออกแบบจะต้องกำหนดความจำเป็นในการเรียนรู้ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรม คุณลักษณะของผู้เรียน วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของบทเรียน โดยควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ในแต่ละครั้งที่ออกแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ควรจะมีการตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน และสามารถคาดการณ์ได้ว่าเมื่อผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ จะมีความเจริญงอกงามทางสติปัญญาใหม่ๆ อย่างไรที่จะเกิดขึ้นกับเขาบ้าง มีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนทำงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายได้อย่างถูกต้อง อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถก้าวขึ้นไปสู่ขีดสูงสุดตามพัฒนาการที่เขาสามารถจะเป็นไปได้ รวมถึงวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Analysis Environment) ที่จะสามารถสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา เช่น ห้องเรียน ครู เพื่อนในชั้นเรียน และนักเรียนในระดับชั้นประถม เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีในการมาโรงเรียน

ขั้นที่ 2 การออกแบบ (Design) ประกอบด้วยการสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดเครื่องมือวัด ประเมินผล กิจกรรมที่เน้นประสบการณ์ สาระความรู้ วางแผนการจัดกิจกรรม และเลือกสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ขั้นตอนการออกแบบควรจะทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นออกแบบร่วมกันระหว่างครูอนุบาลกับครูประถมศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอน การสร้างโปรแกรมระหว่างรอยเชื่อมต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็ก กิจกรรมหรืองานที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียน ต้องทำท้าย จูงใจหรือทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานในการทำงานหรือกิจกรรม แต่งานหรือกิจกรรมนั้นต้องไม่ยากหรือซับซ้อนมากเกินไป กว่าศักยภาพของผู้เรียนที่จะสามารถจัดการหรือทำให้ประสบความสำเร็จได้

ขั้นที่ 3 การพัฒนา (Development) คือ ขั้นที่ผู้ออกแบบสร้างส่วนต่างๆ ที่ได้ออกแบบไว้ในขั้นของการออกแบบซึ่งครอบคลุมการสร้างเครื่องมือวัดประเมินผล สร้างกิจกรรม สร้างสาระความรู้ที่ส่งเสริมรอยเชื่อมต่อ และการพัฒนาโปรแกรมสำหรับสื่อการเรียนรู้ เมื่อเรียบร้อยแล้วทำการทดสอบ (try out) สื่อ/กิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อผิดพลาดเพื่อนำผลไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้ (Implement) การเผยแพร่สื่อ/กิจกรรมหรือโปรแกรมกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นสำหรับครู ผู้ปกครองในการส่งเสริมการสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา สนับสนุนการทำงานร่วมกันและกำหนดกลุ่มคนที่ทำงานในรอยเชื่อมต่อ และจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือของครอบครัวกับโรงเรียนด้วยการสื่อสารหลากหลายช่องทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์ เช่น การประชุมผู้ปกครอง การสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องกับสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluate) เป็นขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินสื่อ/กิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นไปที่การบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นหลัก เน้นการประเมินแบบพลวัต (Dynamic Assessment) ที่มีความยืดหยุ่น สามารถทำให้ทราบพัฒนาการที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อวินิจฉัยผลการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียน นำข้อมูลไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและที่จะต้องเติมเต็มในการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์

จากแนวปฏิบัติการออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา ตามรูปแบบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบแอดดี ผู้เขียนจึงได้ประยุกต์ใช้สู่การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โรงเรียนสาธิตละอออุทิศเป็นฐาน (La-or Model) เพื่อเป็นแนวทางการฝึกทักษะในการออกแบบการเรียนรู้กับบุคลากรทางการศึกษาในสถานการณ์จริง เพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจากปฐมวัยสู่ประถมศึกษาตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ โดยกระบวนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็ก การวางแผนการทำงานร่วมกับครู ผู้ปกครอง เพื่อนำข้อมูลมาออกแบบกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจในการเรียนรู้ (Learning) เป็นขั้นที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และติดตามเรื่องราวเพื่อนำไปสู่การคิดถ่ายโยงความรู้จากการรับรู้สู่สาระเนื้อเพื่อให้เกิด คำถามข้อสงสัย หรือสิ่งที่ยอยากจะเรียนรู้ต่อไป ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การใช้เกม การใช้กรณีตัวอย่าง ข่าวหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน
2. ขั้นการถามคำถาม (Asking) การใช้คำถามมีความสำคัญมากเพื่อพัฒนากระบวนการคิด ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผล ใช้คำถามในการค้นหาคำตอบจากบุคคลต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครู เด็ก ผู้ปกครองหรือแม้แต่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยการฝึกบทบาทในการตั้งคำถาม อันจะได้มาซึ่งคำตอบเพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบและวางแผน รวมถึงการทบทวนและการทำงานร่วมกับครูในโรงเรียน
3. ขั้นการลงมือปฏิบัติการค้นหาความรู้ (Operating) เมื่อได้ข้อมูลและทำงานร่วมกับครูในโรงเรียน นำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดวิธีการสอน และวางแผนการเรียนรู้ นำไปทดลองลงมือปฏิบัติการจัดประสบการณ์ด้วยตนเองกับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนและบันทึกผลการจัดการเรียนรู้
4. ขั้นสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) กิจกรรมให้ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ทั้งหมดหลังจากปฏิบัติในขั้นการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ในขั้นตอน

สุดท้าย ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จาก 3 ขั้นตอน โดยผู้เรียนจะนำเสนอข้อค้นพบจากการเรียนรู้หรือข้อความรู้ใหม่ที่ได้จากการเรียนรู้

จากรูปแบบการออกแบบการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำไปแนวปฏิบัติในการส่งเสริมสมรรถนะความสามารถในออกแบบการเรียนรู้ของครู รวมถึงนำไปพัฒนานักศึกษาครูในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้มีความสามารถในการออกแบบ จัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจ ให้มีปัญญา รู้คิด มีความเป็นนวัตกรและมีความสุขในการเรียน อันสอดคล้องกับมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา

ส่วนสรุป

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษาเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ประสบการณ์ความรู้ และทักษะอย่างกว้างขวาง เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก อันประกอบด้วย ครูระดับอนุบาล ครูระดับประถมศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อที่แสวงหาทางแนวทางการส่งเสริมเด็กให้เกิดศักยภาพสูงสุด โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนสามารถเลือกใช้รูปแบบแนวคิดในการออกแบบที่มีอยู่ตามความสนใจ หรืออาจจะประยุกต์ใช้ผสมผสานตามหลักการ กระบวนการขั้นตอนของการออกแบบ หรือจนกระทั่งพัฒนาสร้างรูปแบบที่เป็นของตนเองได้ และนำไปทดลองใช้เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายคือรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากอนุบาลสู่ประถมศึกษา

รายการอ้างอิง

- กมลทิพย์ นิมิตราฐ. (2561). *บทบาทของครูในการสร้างรอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ของเด็กเพื่อเข้าสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บุศรินทร์ ใจวังโลก, สุขแก้ว คำสอน, และเกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์. (2561). การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 12(2), 470-485.
- พิณสุดา สิริธรรังศรี. (2557). การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย”*. 6-8 พฤษภาคม 2557, 8-10.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2552). *กระบวนการออกแบบย้อนกลับ: การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการสอนอิงมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ธนพรธณ กิตติสุวรรณกุล, อุดลย์ วังศรีคุณ, และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2560). ความต้องการเกี่ยวกับสมรรถนะครูโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(2), 48-57.
- ยศวีร์ สายฟ้า. (2557). รอยเชื่อมต่อการเรียนรู้ระหว่างชั้นอนุบาลและประถมศึกษา : ก้าวอย่างที่สาคัญของเด็กประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์*, 42(3), 143-159.

- Branch, R. M. (2017). Characteristics of foundational instructional design models. In Reiser & Dempsey (Eds.), *Trends and Issues in Instructional Design and Technology*. New York, NY: Pearson. 23-30.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dick, W. & Carey, L. (1985). *The systematic design of instruction*. (2nd Ed.). Illinois: Scott and Foresman
- Gagné, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., & Keller, J. M. (2005). *Principles of instructional design*. (5th Ed.). Connecticut: Thomson Wadsworth.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for integrating technology in teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Richey, R. C., Klein, J. D., & Tracey, M. W. (2011). *The instructional design knowledge base*. New York: Taylor & Francis
- Smith, P. L. & Ragan, T. J. (1999). *Instructional design*. (2nd Ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman (Eds.). Cambridge, MA: Harvard University Press.